

Η υλοποίηση της διαθεματικότητας στα νέα βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας του Δημοτικού Σχολείου.

Συγκριτική παρουσίαση των εγχειριδίων της Γ' και Ε' τάξεων

Κώστας Δ. ΝΤΙΝΑΣ, Αναστάσιος ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ*

1. Εισαγωγή	4.2 Βιβλίο Δασκάλου της Γ' τάξης
2. Η έρευνα	4.3 Βιβλία Μαθητή και Τετράδια Εργασιών της Ε' τάξης
3. Μεθοδολογία της έρευνας	4.4 Βιβλίο Δασκάλου της Ε' τάξης
4. Αποτελέσματα της έρευνας	5. Συζήτηση
4.1 Βιβλία Μαθητή και Τετράδια Εργασιών Γ' τάξης	6. Πηγές — 7. Ενδεικτική Βιβλιογραφία

1. Εισαγωγή

Τα διδακτικά βιβλία, βασικοί συντελεστές για την επίτευξη των σκοπών της εκπαίδευσης, (πρέπει να) συγγράφονται σύμφωνα με τα οικεία Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Εν προκειμένω, σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ, ΦΕΚ 303, τ. Β', 2003, σ. 3777), το διδακτικό υλικό για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στο Δημοτικό περιλαμβάνει:

- Διδακτικό εγχειρίδιο και επιμέρους βοηθήματα για το μαθητή
- Φύλλο οδηγιών για το δάσκαλο
- Εγχειρίδιο σχολικής γραμματικής για τις τάξεις Ε' & ΣΤ'
- Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων Α' - Β', Γ' - Δ' & Ε' - ΣΤ' τάξεων
- Λεξικό για τις τάξεις Δ', Ε' & ΣΤ'.

Το μεγαλύτερο μέρος από το παραπάνω διδακτικό υλικό έχει εγκριθεί από το

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, έχει εκδοθεί από τον ΟΕΔΒ και είναι από φέτος στη διάθεση της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Το καινούριο στοιχείο που (έπρεπε να) προσκομίζουν τα νέα βιβλία -εκτός ασφαλώς από τον απαραίτητο εκσυγχρονισμό τους χάρη στις υπηρεσίες της σημερινής εκτυπωτικής τεχνολογίας- είναι ασφαλώς η πολλαπλώς -και ίσως υπερβολικώς- τονισμένη από τους υψόνοντες του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου διαθεματικότητα, στοιχείο άλλωστε το οποίο χαρακτηρίζει και τον τίτλο του νέου Προγράμματος Σπουδών. Οι συγγραφείς των νέων βιβλίων ανέλαβαν - σύμφωνα με τις οδηγίες- να παραγάγουν σχολικά εγχειρίδια που θα έπρεπε να σταθούν στο σωστό σημείο του «διαθεματικού

* Ο Κώστας Δ. Ντίνας είναι Αν. Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Δυτικής Μακεδονίας. Ο Αναστάσιος Ξανθόπουλος είναι δάσκαλος και υπ. διδάκτορας στο ΠΤ Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

συνεχούς» (Ματσαγγούρας 2002:32), να ικανοποιούν δηλαδή την ενιαιοποίηση της γνώσης και στον κατακόρυφο άξονά της από τάξη σε τάξη και από βαθμίδα σε βαθμίδα εκπαίδευσης (Ενιαίο) και στον οριζόντιο με τη διακλαδική συσχέτιση της γνώσης (Διαθεματικό).

2. Η έρευνα

Ο σκοπός της έρευνας που παρουσιάζουμε ήταν να διαπιστώσει πώς υλοποιείται στα νέα διδακτικά εγχειρίδια της γλώσσας Γ' και Ε' δημοτικού η διαθεματικότητα.

Επιμέρους στόχοι της έρευνας ήταν να καταγράψει:

- α. ποια μεθοδολογία -και με ποια συχνότητα- προτείνει το Βιβλίο του Δασκάλου στους εκπαιδευτικούς αναφορικά με το χειρισμό της διαθεματικής προσέγγισης,
- β. πόσες και ποιες ασκήσεις ή δραστηριότητες έχουν διαθεματικό ή και διαθεματικό χαρακτήρα, και
- γ. να παρουσιάσει συγκριτικά το υλικό των δύο τάξεων, Γ' και Ε'.

Το ερευνητικό υλικό αποτέλεσαν για την Γ' τάξη:

- Τα απίθανα μολύβια (τρία τεύχη) για το μαθητή,
- Τα απίθανα μολύβια -Τετράδιο εργασιών (δύο τεύχη) για το μαθητή, και
- Τα απίθανα μολύβια - Βιβλίο δασκάλου - Μεθοδολογικές οδηγίες.

για την Ε' τάξη:

- Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι (τρία τεύχη) για το μαθητή,
- Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι - Τετρά-

διο εργασιών (δύο τεύχη) για το μαθητή, και

- Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι - Βιβλίο δασκάλου - Μεθοδολογικές οδηγίες.

Το ανωτέρω υλικό ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (<http://zeus.pi-schools.gr/dimotiko>) το Μάρτιο του 2006.

3. Μεθοδολογία της έρευνας

Το βασικό ζητούμενο της έρευνάς μας ήταν ο εντοπισμός της διαθεματικότητας σε όλο το υπό εξέταση υλικό. Ειδικότερα:

- α. Για το Βιβλίο του Δασκάλου καταγράψαμε κάθε αναφορά που γίνεται άμεσα στη διαθεματικότητα με λέξεις όπως: διαθεματικότητα, θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες, διαθεματική προσέγγιση, σχέδιο εργασίας, διαθεματικό σχέδιο εργασίας, οριζόντια συσχέτιση και κάθε άλλο σχετικό όρο, ή κάθε ευθεία αναφορά σε άλλα μαθήματα του σχολικού προγράμματος, όπως π.χ. Ιστορία ή Μαθηματικά.
- β. Για τα Βιβλία του Μαθητή προσπαθήσαμε να εντοπίσουμε ειδικά σχεδιασμένες διδακτικές ενέργειες που προωθούν σκοπούς πέρα από τους στενά γλωσσικούς και να δούμε πώς αυτές διασυνδέονται με άλλα μαθήματα του σχολικού προγράμματος (πβ. και ΦΕΚ 303/τ.Β', 2003, σ. 3772).

4. Αποτελέσματα της έρευνας

4.1 Βιβλία Μαθητή και Τετράδια Εργασιών Γ' τάξης

Το διδακτικό υλικό για το μαθητή της Γ' τάξης περιλαμβάνει τρία τεύχη για το Βιβλίο του Μαθητή (BM) και δύο για το

Τετράδιο Εργασιών (ΤΕ). Ο μαθητής θα μελετήσει σε 146 διδακτικές ώρες (βλ. Βιβλίο Δασκάλου (ΒΔ) σσ. 13-18) 400 περίπου σελίδες, που περιέχουν 642 ασκήσεις-δραστηριότητες. Ο αριθμός αυτός προέκυψε από την άθροιση α) των αριθμημένων ασκήσεων του Βιβλίου του Μαθητή β) των ασκήσεων της ενότητας Λεξιλόγιο και της εισαγωγικής ενότητας, που -άγνωστο γιατί- δεν ήταν αριθμημένες, και γ) των ασκήσεων των Τετραδίων εργασιών.

Πριν παρουσιάσουμε ποιες από τις παραπάνω 642 ασκήσεις-δραστηριότητες κατηγοριοποιήσαμε ως διαθεματικές, οφείλουμε μία διευκρίνιση.

Στο Βιβλίο Δασκάλου Γ' τάξης, σ. 5, παρουσιάζεται από τη συγγραφική ομάδα η δομή της κάθε ενότητας. Η συγγραφική ομάδα δε χαρακτηρίζει ρητώς καμία από

τις δραστηριότητες που σχεδίασε ως διαθεματική ούτε τις σημαίνει με κάποιο εικονίδιο, όπως κάνει για άλλες ασκήσεις.

Οι Πίνακες 1, 2, 3, 4 και 5 επομένως, που ακολουθούν, δείχνουν πού και πόσες ασκήσεις-δραστηριότητες κατηγοριοποίησε η ερευνητική μας ομάδα ως διαθεματικές, στα τρία τεύχη του ΒΜ και στα δύο του ΤΕ, με βάση τη μεθοδολογία που προαναφέραμε.

Στις παραπάνω ασκήσεις-δραστηριότητες δεν εντοπίζεται παραπομπή σε άλλα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος με εξαίρεση αυτό της Ιστορίας για δύο φορές (Πίνακας 5, α/α, 10, 12)

Πίνακας 1			
Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες στο Α' τεύχος του ΒΜ Γ' τάξης			
α/α	Ασκ./σελ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
1	1, σ.25	Ζητά να ζωγραφίσουν.	
2	5, σ. 47	Ζητά να σχεδιάσουν.	
3	1, σ. 57	Ζητά να ζωγραφίσουν.	
4	3, σ. 70	Η διαδικασία της ανακύκλωσης	
5	5, σ. 71	Επιχειρήματα υπέρ της ανακύκλωσης του χαρτιού.	
6	6, σ. 71	Παντομίμα.	
7	7, σ. 71	Η ακροστιχίδα της ανακύκλωσης	
8	5, σ. 74	Συζήτηση για τη μόλυνση των νερών και του αέρα.	
9	3, σ. 78	Πού ανεμίζει η σημαία.	
10	4, σ. 78	Πότε κρατάμε ελληνικές σημαίες.	
11	4, σ. 82	Συζήτηση μαθητών με τους γονείς τους για το έπος του 1940.	
12	1, σ. 84	Συζήτηση στην τάξη για τις λέξεις δημοκρατία - δικτατορία.	
14	2, σ. 84	Τι συνέβη το 1973.	
15	3, σ. 84	Συζήτηση μαθητών με τους γονείς τους για το Πολυτεχνείο.	

Πίνακας 2			
Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες στο Β' τεύχος του ΒΜ Γ' τάξης			
α/α	Ασκ./σελ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
1	2, σ. 22	Προετοιμασία θεατρικού έργου για σχολική γιορτή.	
2	6, σ. 24	Αναγνώριση συμβόλων σε χάρτη με δελτίο καιρού.	
3	2, σ. 40-41	Δίνονται οι ποσότητες των υλικών μιας συνταγής και ζητείται να υπολογίσουν οι μαθητές τις ποσότητες που θα χρειαστούν για 20 παιδιά.	
4	1, σ. 61	Σχεδιασμός μηχανής-ρομπότ.	
5	5, σ. 62	Συζήτηση γύρω από τον τρόπο λειτουργίας μιας μηχανής.	
6	4, σ. 74	Περιγραφή λατρευτικής εικόνας.	
7	1, σ. 76	Έρευνα για τοπικά χριστουγεννιάτικα έθιμα.	
8	1, σ. 77	Απόκριες στην περιοχή μας.	
9	2, σ. 77	Έρευνα για αποκριάτικα έθιμα.	
10	4, σ. 79	Πώς τιμούμε σήμερα τους ήρωες.	
11	5, σ. 79	Γεγονότα της ελληνικής επανάστασης.	
12	1, σ. 80	Περιγραφή λατρευτικής εικόνας.	
13	2, σ. 80	Μελέτη θρησκευτικής εικόνας.	

Πίνακας 3

Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες στο Γ' τεύχος του ΒΜ Γ' τάξης		
α/α	Ασχ./σελ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
1	6, σ. 17	Ταξίδι και περιγραφή της Σελήνης.
2	6, σ. 21	Δραματοποίηση επεισοδίου της Οδύσσειας.
3	7, σ. 21	Παρατήρηση αγγείου και αφήγηση της περιπέτειας που απεικονίζει.
4	1, σ. 23	Ονομασίες τόπων, χρήση χάρτη για χάραξη πορείας.
5	3, σ. 24	Να ακούσουν την ώρα της Μουσικής μελοποιημένα τραγούδια του Ν. Γκάτσου.
6	6, σ. 34	Δραματοποίηση.
7	7, σ. 34	Παντομίμα.
8	12, σ. 36	Πώς από το σπόρο φτάνουμε στο ψωμί.
9	2, σ. 42	Τι πρέπει να προσέχουμε σε ένα προϊόν διατροφής πριν το αγοράσουμε.
10	3, σ. 42	Συζήτηση για τις διατροφικές συνήθειες των μαθητών.
11	4, σ. 42	Συζήτηση για τα διάφορα είδη χυμών.
12	2, σ. 51	Συζήτηση για τα προβλήματα των παιδιών του τρίτου κόσμου.
13	4, σ. 52	Συζήτηση για τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων.
14	5, σ. 52	Συζήτηση για τα προβλήματα των συμπολιτών μας.
15	1, σ. 54	Συζήτηση για εθελοντικές οργανώσεις που βοηθούν όσους έχουν ανάγκη.
16	7, σ. 58	Συζήτηση για τη φράση «Η Κύπρος είναι μία».
17	8, σ. 58	Συζήτηση για τα προβλήματα που προκαλεί ο πόλεμος στα παιδιά.
18	6, σ. 65	Πασχαλιάτικα έθιμα.
19	1, σ. 67	Οι γιορτές του Μαΐου.
20	3, σ. 67	Γιατί η Πρωτομαγιά είναι γιορτή της δουλειάς.
21	3, σ. 69	Προφυλάξεις από τον ήλιο.
22	4, σ. 69	Προφυλάξεις από τον ήλιο – δημιουργία αφίσας.

Πίνακας 4

Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες στο Α' τεύχος του ΤΕ Γ' τάξης		
α/α	Ασχ./σελ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
1	1, σ. 9	Αλληλογραφία με μαθητές άλλων χωρών.
2	4, σ. 23	Αντιμέτωπιση προβλημάτων παιδιών με αναπηρία.
3	3, σ. 32	Προσανατολισμός στο χώρο με τη βοήθεια χάρτη.
4	4, σ. 32	Περιγραφή της γειτονιάς.
5	7, σ. 38	Περιγραφή αγαπημένου ζώου.
6	3, σ. 40	Ζωά της Ελλάδας που απειλούνται με εξαφάνιση.
7	5, σ. 48	Υιοθέτηση χώρων με σκοπό την προστασία τους από τη μόλυνση.
8	6, σ. 50	Δημιουργία αφίσας για τη χρησιμότητα της ανακύκλωσης.
9	5, σ. 64	Δημιουργία πρωτοσέλιδου σχολικής εφημερίδας.

Στον **Πίνακα 6** δίνεται η κατανομή των παραπάνω διαθεματικών δραστηριοτήτων κατά τεύχος του Βιβλίου Μαθητή και του Τετραδίου Εργασιών σε αριθμούς και ποσοστά.

Όπως προκύπτει, οι διαθεματικές δραστηριότητες καταλαμβάνουν το **13%** του συνόλου των ασκήσεων με τις οποίες καλείται να ασχοληθεί ο μαθητής της Γ' τάξης.

4.2 Βιβλίο Δασκάλου της Γ' τάξης

Στο Βιβλίο Δασκάλου της Γ' τάξης υπάρχουν 6 άμεσες αναφορές στη διαθεματικότητα, όπως φαίνονται στον **Πίνακα 7**. Οι πλάγιοι χαρακτήρες δείχνουν τη λέξη με βάση την οποία κατηγοριοποιήθηκε η κάθε αναφορά.

Εκτός από αυτές τις άμεσες αναφορές, υπάρχουν άλλες τρεις που σχετίζονται με

Πίνακας 5

Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες

στο Β' τεύχος του ΤΕ Γ' τάξης

α/α	Ασκ./σελ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
1	3, σ. 13	Διοργάνωση έρευνας για το αγαπημένο φαγητό των μαθητών.
2	2, σ. 16	Προσανατολισμός στο χώρο με τη βοήθεια χάρτη.
3	3, σ. 16	Οδηγίες για προσανατολισμό στο χώρο με χρήση σχεδιαγραμμάτων και χαρτών.
4	4, σ. 23	Δραματοποίηση.
5	1, σ. 25	Το επάγγελμα του μηχανικού.
6	5, σ. 27	Επεξεργασία απαντήσεων για τη σπουδαιότερη εφεύρεση
7	3, σ. 31	Μελέτη του χάρτη των γραμμών του Μετρό.
8	6, σ. 33	Παρουσίαση ενός σημαντικού έργου της περιοχής των μαθητών.
9	4, σ. 39	Έρευνα για τα μέσα συγκοινωνίας.
10	2, σ. 40	Σύμβολα από την ιστορία και τη μυθολογία. Ζητά ρητά να χρησιμοποιήσουν το βιβλίο της Ιστορίας.
11	2, σ. 42	Ταξίδια αληθινών και μυθικών εξερευνητών και θαλασσοπόρων.
12	3, σ. 43	Τα ταξίδια των Θησέα και Ιάσωνα. Ζητά ρητά να συμβουλευτούν το βιβλίο της Ιστορίας
13	5, σ. 44	Δημιουργία διαφήμισης για ένα τοπικό αξιοθέατο.
14	3, σ. 52	Τα είδη του ψωμιού.
15	1, σ. 54	Συζήτηση για το ποιες τροφές είναι υγιεινές.
16	2, σ. 54	Τι πρέπει να κάνεις για να τρέφεσαι καλύτερα.
17	4, σ. 55	Δημιουργία αφίσας για την προώθηση των υγιεινών τροφών.
18	5, σ. 55	Προτάσεις για βελτίωση του σχολικού κυλικείου.
19	6, σ. 58	Θέατρο σκιών.
20	2, σ. 62	Ζωγραφική ευχών και δημιουργία πανό.
21	3, σ. 63	Τι θα έστελνες σε ένα φτωχό παιδί.
22	2, σ. 64	Οι σημαίες της Κύπρου και του ΟΗΕ και τα σύμβολα που εμπεριέχουν.
23	3, σ. 64	Κατασκευή περιστεριού-συμβόλου ειρήνης
24	5, σ. 65	Ζωγραφιές με αντιπολεμικά μηνύματα.
25	2, σ. 66	Φράσεις για τον πόλεμο και την ειρήνη.

τη διαθεματικότητα και τις παραθέτουμε:

— Στο Βιβλίο Μαθητή οι ενότητες οργανώνονται θεματικά. Η θεματική οργάνωση των ενοτήτων δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να αναπτύξει Σχέδια Εργασίας με αφορμή το θέμα της ενότητας αλλά και επιμέρους θέματα των κεφαλαίων. Στην ανάπτυξη των Σχεδίων Εργασίας προσφέρονται αρκετά κεφάλαια, για παράδειγμα: «Το σχολείο ταξιδεύει στο χρόνο», «Τα χαρτιά ανακυκλώνονται!», «Μηχανές του μέλλοντος», «Ο Καραγκιόζης φούρναρης», «Του κόσμου τα παιδιά» κ.ά. (ΒΔ, σ. 5).

— Επισημαίνεται ότι το φαινόμενο παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, με αξιοποίηση της δυναμικής ενέργειας του νερού, αποτελεί θεματολογία του προγράμματος σπουδών και του εκπαιδευτικού υλικού του μαθήματος «Εμείς και ο κόσμος» τόσο στη Β' όσο και στη Γ' Δημοτικού (ΒΔ, σ. 43).

— Επισημαίνεται ότι με τις ασκ. 5, 6 ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναπτύξει ένα Σχέδιο Εργασίας με θέμα τη Σελήνη/Διάστημα (ΒΔ, σ. 46).

Από τις αναφορές αυτές προκύπτει ότι ρητώς αναφέρονται ως κατάλληλα για εκπόνηση Σχεδίων Εργασίας πέντε κεφάλαια σε σύνολο 59 του ΒΜ. Όταν όμως

Πίνακας 6

Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες κατά τεύχος και εγχειρίδιο Γ' τάξης								
ΤΕΥΧΗ	BM			TE			BM+TE	
	η	Διαθεμ.	%	η	Διαθεμ.	%	η	Διαθεμ. %
A	154	15	9,7	102	9	8,8		
B	138	13	9,4	100	25	25		
Γ	148	22	14,8					
Σύν.	440	50	11,3	202	34	16,8	642	84 13

Πίνακας 7

Οι αναφορές στη διαθεματικότητα στο Βιβλίο του Δασκάλου της Γ' τάξης	
α/α	Αναφορές
1	Εδώ οι θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες ομοιότητα - διαφορά στο χώρο - χρόνο πραγματώνονται στο επικοινωνιακό πλαίσιο παραγωγής περιγραφικού προφορικού λόγου. σ. 23
2	Στο πλαίσιο αυτό πραγματώνονται γλωσσικά οι θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες της αλληλεπίδρασης και της οργάνωσης του τρόπου άντλησης πληροφοριών. σ. 23
3	Με τη δραστηριότητα αυτή οι θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες οργάνωση και ταξινόμηση πραγματώνονται γλωσσικά, καθώς μετατρέπονται σε παραμέτρους επικοινωνιακού πλαισίου, που οδηγεί με τη σειρά του στην παραγωγή συγκεκριμένων προτάσεων/κειμένων. σ. 25
4	Η ενότητα αυτή [Του κόσμου το ψωμί] μπορεί να αποτελέσει αφορμή για ένα σχέδιο εργασίας με θέμα το «ψωμί» και να διασυνδεθεί με άλλα μαθήματα στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης. σ. 47
5	Επισημαίνεται πως το κεφάλαιο αυτό [Καλή όρεξη!] δίνει ευκαιρίες στον εκπαιδευτικό να αναπτύξει διαθεματικά Σχέδια Εργασίας. σ. 48
6	Η ενότητα αυτή [Όλοι μια αγαλιά] προσφέρεται για την ανάπτυξη διαθεματικών Σχεδίων Εργασίας. σ. 49

ανατρέξει κανείς στην παρουσίαση των πέντε αυτών κεφαλαίων στο ίδιο το ΒΔ (σσ. 24, 34, 43, 48, 49), πουθενά δεν θα δει να ξαναγίνεται λόγος για εκπόνηση κάποιου Σχεδίου Εργασίας, παρότι, όπως δείχνει ο Πίνακας 7, αναφορές 4 & 6, κάποιες ενότητες θεωρούνται κατάλληλες για κάτι τέτοιο.

Τέλος, απουσιάζει από το ΒΔ της Γ' οποιαδήποτε συζήτηση για το χρόνο που πρέπει να διατεθεί για την πραγματοποίηση των διαθεματικών δραστηριοτήτων ή των διαθεματικών σχεδίων εργασίας. Γίνεται λόγος μόνο για τις διδακτικές ώρες που προβλέπονται για τη διδασκαλία των τριών τευχών του ΒΜ (146 ώρες) και για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας (34 ώρες). Ο συνολικός χρόνος όμως που διατίθεται για τη διδασκαλία της γλώσσας και της λογοτεχνίας στην Γ' τάξη είναι «240 ώρες περίπου» (ΦΕΚ, 303τ/Β', 2003, σ. 3771) και επομένως «περισσεύουν» 60 ώρες για τις οποίες δεν υπάρχει ούτε αναφορά ούτε καθοδήγηση στο ΒΔ.

4.3 Βιβλία Μαθητή και Τετράδια Εργασιών της Ε' τάξης

Το διδακτικό υλικό της Ε' τάξης περιλαμβάνει τρία τεύχη για το Βιβλίο του Μαθητή (ΒΜ) και δύο για το Τετράδιο Εργασιών (ΤΕ). Τα βιβλία αυτά συγκροτούν ένα σώμα 420 περίπου σελίδων που περιέχουν 357 ασκήσεις-δραστηριότητες και προβλέπεται να διδαχτούν από 106 έως 154 ώρες (ΒΔ Ε' Τάξης σσ. 5-8). Ο αριθμός τους προέκυψε από την άθροιση α) των αριθμημένων ασκήσεων του Βιβλίου του Μαθητή, β) των ασκήσεων

των πέντε θεματικών ενοτήτων για τις επετείους και τις γιορτές που -άγνωστο γιατί- δεν ήταν αριθμημένες, και γ) των ασκήσεων των Τετραδίων εργασιών.

Οι διαθεματικές δραστηριότητες σημαίνονται από τους ίδιους τους συγγραφείς με ειδικό εικονίδιο (ΒΔ Ε΄ Τάξης σ. 18), ενώ γίνεται ρητά λόγος για την ύπαρξή τους και στο Βιβλίο του Δασκάλου (ΒΔ Ε΄ τάξης σ. 17). Το γεγονός αυτό μας απαλλάσσει από το ρίσκο να χαρακτηρί-

σουμε εμείς με έμμεσα στοιχεία μια δραστηριότητα ως διαθεματική.

Οι **Πίνακες 8, 9, 10, 11 και 12**, που ακολουθούν, δείχνουν πόσες και πού υπάρχουν διαθεματικές δραστηριότητες στο διδακτικό υλικό της Ε΄ τάξης.

Σε καμία από τις πιο πάνω δραστηριότητες δεν υπάρχει παραπομπή σε άλλα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος.

Ο **Πίνακας 13** δίνει την κατανομή των παραπάνω διαθεματικών δραστηριοτήτων κατά τεύχος του Βιβλίου Μαθητή και

Πίνακας 8

Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες στο Α΄ τεύχος του ΒΜ Ε΄ τάξης			
α/α	Ασκ./σελ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
1	1, σ. 13	Ζητά να απαντήσουν σε ερωτήσεις κατανόησης κειμένου.	
2	1, σ. 17	Ζητά να απαντήσουν σε ερωτήσεις κατανόησης κειμένου.	
3	3, σ. 30	Ζητά να συγκεντρώσουν πληροφορίες και να γράψουν ένα κείμενο για ένα πολιτιστικό κέντρο του τόπου τους.	
4	6, σ. 32	Ζητά να φτιάξουν ομαδικά κολάζ με φωτογραφίες και κείμενα για εκδηλώσεις.	
5	2, σ. 33	Ζητά να βρουν στο χάρτη διάφορα σημαντικά κτίρια της πόλης ή του χωριού τους και να γράψουν ένα κείμενο με οδηγίες για αυτόν που θέλει να τους επισκερτεϊ.	
6	4, σ. 38	Διάφορες δραστηριότητες με αναφορά ένα χάρτη του μετρό της Αθήνας.	
7	4, σ. 63	Σχέδιο εργασίας για τη ζωή στο αγρόκτημα.	
8	1, σ. 67	Πρωτοσέλιδο εφημερίδας για τα γεγονότα του Πολυτεχνείου.	
9	1, σ. 68	Ζωγραφική ή κολάζ για τη νύχτα του Πολυτεχνείου	
10	3, σ. 74	Γράμμα σε ένα καινούργιο φίλο από ξένη χώρα.	

Πίνακας 9

Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες στο Β΄ τεύχος του ΒΜ Ε΄ τάξης			
α/α	Ασκ./σελ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
1	1, σ. 14	Διοργάνωση έκθεσης μουσικών οργάνων.	
2	2, σ. 18	Ζωγραφίες, δημιουργία λευκωμάτων και κείμενα με αφορμή τα τραγούδια του εγχειριδίου και τα αγαπημένα τραγούδια των μαθητών.	
3	1, σ. 20	Δημιουργία ζωγραφιάς με μουσικό θέμα.	
4	2, σ. 46	Δημιουργία εντύπων βιβλιοπαρουσίασης για τη σχολική βιβλιοθήκη.	
5	3, σ. 49	Σκυταλοδρομία ανάγνωσης με ομάδες της τάξης.	
6	2, σ. 61	Συζήτηση και εύρεση πληροφοριών γύρω από τους μύθους για τους κατακλυσμούς.	
7	1, σ. 66	Ψηφοφορία, έρευνα με ερωτηματολόγιο, κείμενο για ταξίδι στο χρόνο.	
8	2, σ. 91	Δραστηριότητες με ήρωες του 1821 και άλλους από την αρχαία Ελλάδα, δραστηριότητες σχετικές με την ιστορία συγγενικών προσώπων και τη σχολική ζωή.	

του Τετραδίου Εργασιών σε αριθμούς και ποσοστά.

Όπως προκύπτει, οι διαθεματικές δραστηριότητες καταλαμβάνουν το 7,8% του

συνόλου των ασκήσεων με τις οποίες καλείται να ασχοληθεί ο μαθητής της Ε' τάξης.

4.4 Βιβλίο Δασκάλου της Ε' τάξης

Ο παρακάτω Πίνακας 14 παρουσιάζει τις αναφορές στη διαθεματικότητα στο ΒΔ της Ε' τάξης:

Η αντιπαράβολή ΒΜ/ΤΕ και ΒΔ δείχνει ότι σε θεματικές ενότητες που δεν υπάρχει αναφορά σε διαθεματικές δραστηριότητες στο ΒΔ υπάρχουν τέτοιες στην αντίστοιχη ενότητα του ΒΜ (π.χ. 17η Νοέμβρη, 25η Μαρτίου Πάσχα), ενώ σε άλλες ενότητες (π.χ. Παιχνίδια και Κατασκευές) που γίνεται αναφορά σε διαθεματικές δραστηριότητες στο ΒΔ δεν υπάρχουν τέτοιες στο ΒΜ ή στο ΤΕ.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναφορά στα μαθήματα με τα οποία το ΒΔ θεωρεί ότι συνδέονται οι διαθεματικές δραστηριότητες που προτείνει. Ο Πίνακας 14 δείχνει εμπλοκή του μαθήματος της Αισθητικής Αγωγής σε 12 θεματικές ενότητες (σε όλες τις ενότητες που προτείνει διαθεματικές δραστηριότητες), της Ιστορίας σε 8, της Φυσικής σε 7 και της Γεωγραφίας και των Μαθηματικών σε 5. Στο ΒΜ και ΤΕ, ωστόσο, δεν καταγράφεται παραπομπή σε κανένα από τα παραπάνω μαθήματα ή και στα άλλα του αναλυτικού προγράμματος, π.χ. Θρησκευτικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ξένες Γλώσσες, Νέες Τεχνολογίες.

Σχετική με τη διαθεματικότητα είναι και η αναφορά στην ανάπτυξη σχεδίων εργασίας (ΒΔ Ε' τάξης, σσ. 24-25) σε κάθε θεματική ενότητα σύμφωνα και με τα οριζόμενα στο αναλυτικό πρόγραμμα. Τα σχέδια εργασίας, εντούτοις, στα Βιβλία του Μαθητή ή στα Τετράδια

Πίνακας 10

Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες στο Γ' τεύχος του ΒΜ Ε' τάξης		
α/α	Ασχ./σελ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
1	1, σ. 32	Δημιουργία πασχαλινών κατασκευών.
2	7, σ. 46	Δημιουργία διαφήμισης κατά ομάδες και δραματοποίησή της στην τάξη.
3	6, σ. 54	Σχέδιο εργασίας με θέμα η επιδραση της τηλεόρασης στη ζωή μας.
4	5, σ. 60	Δραστηριότητες σχετικές με τη ζωή αρχαίων ελλήνων αθλητών.
5	7, σ. 72	Μαγνητοφώνηση και ακρόαση αναμετάδοσης ποδοσφαιρικού αγώνα στην τάξη.

Πίνακας 11

Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες στο Α' τεύχος του ΤΕ Ε' τάξης		
α/α	Ασχ./σελ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
1	5, σ. 13	Πληροφορίες για πουλιά, έντομα και φυτά που ζουν στους υγροβιότοπους.
2	5, σ. 23	Κατασκευή πόλης από χαρτόνι και πηλό.
3	10, σ. 70	Συμπλήρωση δελτίου ταξινόμησης βιβλίων.

Πίνακας 12

Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες στο Β' τεύχος του ΤΕ Ε' τάξης		
α/α	Ασχ./σελ.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
1	1, σ. 49	Συγκέντρωση φωτογραφικού υλικού και πληροφοριών για έναν αγαπημένο αθλητή.
2	3, σ. 62	Κρυπτόλεξο με τους 9 πλανήτες του ηλιακού συστήματος και τους 3 δορυφόρους τους.

Πίνακας 13

Διαθεματικές ασκήσεις - δραστηριότητες κατά τεύχος και εγχειρίδιο Ε' τάξης									
ΤΕΥΧΗ	ΒΜ			ΤΕ			ΒΜ+ΤΕ		
	n	Διαθεμ.	%	n	Διαθεμ.	%	n	Διαθεμ.	%
Α	79	10	12,6	55	3	5,4			
Β	81	8	9,8	60	2	3,3			
Γ	82	5	5,6						
Σύν.	242	23	9,5	115	5	4,3	357	28	7,8

Εργασιών είναι λίγα και δεν προτείνονται σε κάθε θεματική ενότητα.

Τέλος, στο ΒΔ της Ε' τάξης γίνεται αρκετά εκτεταμένη αναφορά στις 70 ώρες που διατίθενται για διαθεματικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες εκτός εγχειριδίου, που σχετίζονται όμως με αυτό (ΒΔ Ε' τάξης, σσ. 15-16). Η συζήτηση αυτή συμβάλλει στην καλύτερη υλοποίηση των διαθεματικών δραστηριοτήτων, καθώς ο εκπαιδευτικός αποκτά πληρέστερη εικόνα για το ένα τρίτο περίπου του συνολικού διδακτικού χρόνου (210 ώρες) που το αναλυτικό πρόγραμμα προβλέπει για τη διδασκαλία της γλώσσας σε αυτή την τάξη.

5. Συζήτηση

Κλείνοντας θα θέλαμε να δώσουμε κάποια συγκριτικά στοιχεία, τα οποία προκύπτουν από την αντιπαράθεση των βιβλίων για τις δύο υπό διερεύνηση τάξεις, και να διατυπώσουμε κάποιες εύλογες και απροκατάληπτες απορίες, οι οποίες έχουν να κάνουν με τα χαρακτηριστικά των νέων βιβλίων γλωσσικής διδασκαλίας του δημοτικού σχολείου.

α. Οι διαθεματικές δραστηριότητες από τάξη σε τάξη διαφοροποιούνται ως

προς το ποσοστό τους στο σύνολο των ασκήσεων. Όπως φάνηκε από την παράθεση των στοιχείων, για την Γ' τάξη είναι 13%, για την Ε' τάξη 7,8%. Πουθενά στο ΔΕΠΠΣ δεν φαίνεται ποιο πρέπει να είναι το ποσοστό των διαθεματικών δραστηριοτήτων ανά τάξη, οπότε δικαίως(;) κάθε συγγραφική ομάδα

αποφάσισε όπως εκείνη νόμιζε καλύτερα. Υπάρχει όμως (ΦΕΚ 303 τ. Β', 2003, σ. 3748) μια σαφής αναφορά ότι στις τάξεις Ε' και ΣΤ' προσεγγίζονται συστηματικότερα οι θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες, πράγμα το οποίο δε φαίνεται να ισχύει στην περίπτωση που εξετάζουμε.

β. Οι 28 διαθεματικές δραστηριότητες στην Ε' τάξη σημαίνονται με ειδικό εικονίδιο στα Βιβλία του Μαθητή και στα Τετράδια Εργασιών, ενώ στη Γ' τάξη δεν υπάρχει κάτι δηλωτικό για τις 84 διαθεματικές δραστηριότητες που εμείς (αυθαιρέτως; λανθασμένα; κανείς δεν ξέρει) αναγνωρίσαμε. Κι αυτό, όταν για μόλις 10 δραστηριότητες δραματοποίησης και παντομίμας που υπάρχουν στα πέντε τεύχη των ΒΜ και ΤΕ της Γ' τάξης σχεδιάστηκε αντίστοιχο εικονίδιο, ο Σοφοκλής. Για τις δραστηριότητες αυτές μάλιστα αφιερώνεται στο Βιβλίο του Δασκάλου μιάμιση σελίδα οδηγιών, τη στιγμή που οι οδηγίες για την υλοποίηση της διαθεματικότητας ουσιαστικά λείπουν. Να υποθέσουμε ότι θεωρήθηκαν πιο σπουδαίες από τις διαθεματικές σε ένα Διαθεματικό μάλιστα πρόγραμμα σπουδών;

Πίνακας 14

Η διαθεματικότητα στο Βιβλίο του Δασκάλου της Ε' τάξης

α/α	Αναφορές
1.	[...] σημειώνεται ότι κατάλληλες είναι επίσης και οι ασκήσεις παραγωγής προφορικού λόγου και οι ομαδικές <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> [...]. σ. 11
2.	Αυτός είναι άλλωστε και ένας από τους στόχους των <i>διαθεματικών δραστηριοτήτων</i> και των σχεδίων εργασίας που προτείνονται, σύμφωνα με τους γενικότερους στόχους του Α.Π. σ. 15
3.	Ενασχόληση με μια προτεινόμενη στο εγχειρίδιο εργασίας και επέκτασή της (σχέδια εργασίας, <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> κτλ.) σ. 16
4.	Γλωσσική επεξεργασία αντικειμένων άλλων μαθημάτων στο πλαίσιο της <i>διαθεματικότητας</i> . σ. 16
5.	[...] μπορούν να χρησιμοποιηθούν κάποιες από τις 70 ώρες που προαναφέρθηκαν, π.χ. για <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> ή οργάνωση θεατρικών παραστάσεων. σ. 16
6.	Συνολικά οι ασκήσεις που ακολουθούν τα αυθεντικά κείμενα διακρίνονται σε ασκήσεις [...] <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> και ασκήσεις λεξιλογίου και ορθογραφίας. σ. 17
7.	[...] και ακολουθούν οι <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> και οι ασκήσεις λεξιλογίου και ορθογραφίας. σ. 17
8.	Οι ασκήσεις διαφοροποιούνται με εικόνες-σύμβολα οι οποίες είναι οι εξής: [...] <i>διαθεματικών δραστηριοτήτων</i> . σ. 18
9.	Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> , οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως με τη Γεωγραφία, την Ιστορία, τη Φυσική, τα Μαθηματικά, την Αισθητική Αγωγή. σ. 29
10.	Η υποενότητα «Διαδρομές στην πόλη» προσφέρεται ιδιαίτερα για <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> . σ. 31
11.	Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> , οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως με τη Γεωγραφία, την Ιστορία, τη Φυσική, τα Μαθηματικά, την Αισθητική Αγωγή. σ. 31
12.	Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> , οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως Ιστορία, Γεωγραφία, Φυσική, Αισθητική Αγωγή, σ.33
13.	Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> , οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως Ιστορία, Γεωγραφία, Αισθητική Αγωγή. σ. 35
14.	Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> , οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως Ιστορία, Αισθητική Αγωγή. σ. 36
15.	Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> , οι οποίες συνδέονται κυρίως με την Αισθητική Αγωγή. σ. 38
16.	Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> , οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως Ιστορία, Γεωγραφία, Φυσική, Αισθητική Αγωγή. σ. 39
17.	Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> , οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως Ιστορία, Αισθητική Αγωγή. σ. 40
18.	Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται <i>διαθεματικές δραστηριότητες</i> , οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως Φυσική, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή. σ. 41

19. Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται *διαθεματικές δραστηριότητες*, οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως Αισθητική Αγωγή, σ. 43
20. Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται *διαθεματικές δραστηριότητες*, οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως Ιστορία, Φυσική, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, σ. 44
21. Και στο Βιβλίο του Μαθητή και στο Τετράδιο Εργασιών προτείνονται *διαθεματικές δραστηριότητες*, οι οποίες συνδέονται με διάφορα αντικείμενα του Α.Π., όπως Φυσική, Μαθηματικά, Αισθητική Αγωγή, σ. 45
22. *Διαθεματικές δραστηριότητες – διαθεματικότητα* βλ. Αναλυτικό πρόγραμμα (ΦΕΚ τεύχ. Β' τόμ. Α αρ. Φύλλου 303/13-03-03) σελ. 3736-3740 και 3745-3772, σ. 46

γ. Η καθοδήγηση προς τους δασκάλους για την υλοποίηση των διαθεματικών δραστηριοτήτων δεν παρέχεται στα υπό εξέταση Βιβλία του Δασκάλου με όμοιο τρόπο. Στο ΒΔ της Ε' τάξης γίνεται λόγος 22 φορές για διαθεματικές δραστηριότητες ενώ στο αντίστοιχο της Γ' μόνο 6, όταν και τα δύο βιβλία έχουν περίπου 55 σελίδες. Η διαφορά αυτή εκπλήσσει δυσάρεστα και δεν αναμενόταν για βιβλία που υλοποιούν -για πρώτη μάλιστα φορά- ένα αναλυτικό πρόγραμμα που φέρει στην προμετωπίδα του τον όρο διαθεματικό και απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς οι οποίοι επίσης για πρώτη φορά στην καριέρα τους καλούνται να ανταποκριθούν σε μια τέτοια πρόκληση.

δ. Μόνο το ΒΔ της Ε' τάξης κάνει λόγο για το χρόνο που (πρέπει να) διατίθεται για τις διαθεματικές δραστηριότητες. Χρόνος, που δεν είναι αμελητέος, αφού αποτελεί το ένα τρίτο του συνολικού διδακτικού χρόνου που διατίθεται για τη διδασκαλία της γλώσσας σε κάθε τάξη (60 με 70 ώρες περίπου).

ε. Το ΒΔ της Ε' τάξης αναφέρεται κάπως εκτενέστερα σε κάποια μαθήματα του

αναλυτικού προγράμματος, αντίθετα με το αντίστοιχο της Γ', όπου υπάρχει μόνο μια αναφορά. Στα αντίστοιχα Βιβλία για το Μαθητή (και των δύο τάξεων) λείπουν σχεδόν εντελώς οι παραπομπές σε άλλα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος. Η απουσία αυτή πιθανόν έχει να κάνει με την (δικαιολογημένη ίσως) άγνοια των συγγραφικών ομάδων όσο αφορά το περιεχόμενο των άλλων εγχειριδίων και του πότε διδάσκεται τι, ώστε λειτουργικά να διασυνδεθεί με τη διδασκαλία της γλώσσας. Ή μήπως η έλλειψη αυτή συνεργασίας και συντονισμού των συγγραφικών ομάδων κατά τη διάρκεια της εκπόνησης των εγχειριδίων έπρεπε να αποτελεί μέριμνα των υπεύθυνων εκ μέρους του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου; Αν ισχύουν οι παραπάνω εύλογες απορίες, τότε ζητείται από τους εκπαιδευτικούς να οριζοντιώσουν, να διαπλέξουν τη διδασκαλία των διαφόρων μαθημάτων βρίσκοντας τα σημεία που τέμνονται οι διάφορες επιστήμες, πράγμα το οποίο είναι πολύ αμφίβολο αν έγινε προηγουμένως σε επίπεδο προετοιμασίας και συγγραφής των σχολικών βιβλίων.

στ. Λείπουν, τέλος, από τα Βιβλία του δασκάλου και των δύο τάξεων οι οδηγίες για την υλοποίηση της διαθεματικότητας στα ολιγοθέσια σχολεία, τα οποία αποτελούν το 34,4% (1.930 σε σύνολο 5.609) των Δημοτικών Σχολείων της χώρας (Γούπος & Μηνάς 2006:6), παρά τις περί του αντιθέτου προβλέψεις στις προδιαγραφές των διδακτικών βιβλίων (ΦΕΚ 304 τ. Β', σ. 4390). Με την παράλειψη αυτή οι έτσι κι αλλιώς αδικημένοι μαθητές των ολιγοθέσιων σχολείων, κυρίως της περιφέρειας της χώρας και των κατώτερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων, οι οποίοι δεν απολαμβάνουν και την καλύτερη δυνατή εκπαίδευση, κινδυνεύουν να βρεθούν και πάλι μπροστά σε νέες εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανισότητες.

ζ. Από την παράθεση των στοιχείων που προηγήθηκε γίνεται σαφές ότι οι διάφορες συγγραφικές ομάδες που κλήθηκαν να υλοποιήσουν ένα κατά τον τίτλο του "ενιαίο" πρόγραμμα σπουδών δεν αντιμετώπισαν (ερευνητέο με ευθύνη ποιων) με ενιαίο τρόπο τη βασικότερη παράμετρό του, τη διαθεματικότητα. Η πραγματικότητα αυτή όμως καταδεικνύει ότι δεν θα υπάρχει η απαιτούμενη συνέχεια και συνέπεια του διδακτικού υλικού και του τρόπου αξιοποίησής του από τάξη σε τάξη και από βαθμίδα σε βαθμίδα εκπαίδευσης με αυτονόητες συνέπειες για τους εκπαιδευτικούς, κυρίως όμως για τους μαθητές.

6. Πηγές

Γ' Δημοτικού

Ιντζίδης, Ε., Παπαδόπουλος, Α., Σιούτης, Α. & Τικτοπούλου, Α. (2006). *Τα απίθανα μολύβια*, Βιβλίο του Μαθητή (τεύχ. Α', Β' & Γ'),

Γλώσσα Γ' Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ. [Κριτές-αξιολογητές: Τριλιανός, Α., Καπετανίδου, Μ. & Αργύρης, Μ. - Ανάδοχος συγγραφής εκδ. *Μεταίχμιο*]

Ιντζίδης, Ε., Παπαδόπουλος, Α., Σιούτης, Α. & Τικτοπούλου, Α. (2006). *Τα απίθανα μολύβια - Τετράδιο Εργασιών* (τεύχ. Α' & Β'), Γλώσσα Γ' Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ. [Κριτές-αξιολογητές: Τριλιανός, Α., Καπετανίδου, Μ. & Αργύρης, Μ. - Ανάδοχος συγγραφής εκδ. *Μεταίχμιο*]

Ιντζίδης, Ε., Παπαδόπουλος, Α., Σιούτης, Α. & Τικτοπούλου, Α. (2006). *Τα απίθανα μολύβια - Βιβλίο Δασκάλου*, Γλώσσα Γ' Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ. [Κριτές-αξιολογητές: Τριλιανός, Α., Καπετανίδου, Μ. & Αργύρης, Μ. - Ανάδοχος συγγραφής εκδ. *Μεταίχμιο*]

Ε' Δημοτικού

Ιορδανίδου, Α., Αναστασοπούλου, Α., Γαλανόπουλος, Ι., Δρύς, Ι., Κόττα, Α. & Χαλκιάς Π. (2006). *Της γλώσσας ρόδι και ροδάκι*, Βιβλίο του Μαθητή (τεύχ. Α', Β' & Γ'), Γλώσσα Ε' Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ. [Κριτές-αξιολογητές: Τριλιανός, Α., Γιαννίκας, Α. & Ντελής-Σμυρτίλιος, Ι. - Ανάδοχος συγγραφής εκδ. *Πατάκη*]

Ιορδανίδου, Α., Αναστασοπούλου, Α., Γαλανόπουλος, Ι., Δρύς, Ι., Κόττα, Α. & Χαλκιάς Π. (2006). *Της γλώσσας ρόδι και ροδάκι - Τετράδιο Εργασιών* (τεύχ. Α' & Β'), Γλώσσα Ε' Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ. [Κριτές-αξιολογητές: Τριλιανός, Α., Γιαννίκας, Α. & Ντελής-Σμυρτίλιος, Ι. - Ανάδοχος συγγραφής εκδ. *Πατάκη*]

Ιορδανίδου, Α., Αναστασοπούλου, Α., Γαλανόπουλος, Ι., Δρύς, Ι., Κόττα, Α. & Χαλκιάς Π. (2006). *Της γλώσσας ρόδι και ροδάκι - Βιβλίο Δασκάλου*, Γλώσσα Ε' Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ. [Κριτές-αξιολογητές: Τριλιανός, Α., Γιαννίκας, Α. & Ντελής-Σμυρτίλιος, Ι. - Ανάδοχος συγγραφής εκδ. *Πατάκη*]

7. Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Ελληνική

Βάμβουκας, Μ.Ι. (2000). *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και Μεθοδολογία* (6η εκδ.). Αθήνα: Γρηγόρης.

- Γούπος, Θ. & Μηνάς, Α. (2006). Η αναγκαιότητα του ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου. *Σύγχρονοι Προσανατολισμοί στην Εκπαίδευση*, 5, 2-6.
- Δημητρώπουλος, Ε. (1998). *Εκπαιδευτική αξιολόγηση - Η αξιολόγηση του μαθητή*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Καψάλης, Α. & Χαράλαμπος, Δ. (1995). *Σχολικά Εγχειρίδια. Θεσμική εξέλιξη και σύγχρονη προβληματική*. Αθήνα: Έκφραση.
- Καψάλης, Α. & Θεοδώρου, Δ. (2002). Τυπολογία και μεθοδολογία της έρευνας σχολικών εγχειριδίων. *Μακεδόν*, 10, 195-204.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). Διεπιστημονικότητα, διαθεματικότητα και ενιαιοποίηση στα νέα Προγράμματα Σπουδών: Τρόποι οργάνωσης της σχολικής γνώσης. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 7, 19-36.
- Ματσαγγούρας, Η. (2001). *Θεωρία της διδασκαλίας* (2η έκδ.). Αθήνα: Gutenberg
- Μπονιάδης, Κ. (2004). *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας: Διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο. Ν. 1566/85 (ΦΕΚ 167/τ.Α', 1985)
- Ντίνας, Κ., Αλεξίου, Β., Γαλάνη, Α. & Ξανθόπουλος, Α. (2003β). Πόσο πιο "διαθεματικό" και ανανεωμένο είναι τελικώς το ΔΕΠΠΣ. *Σύγχρονη Εκπαίδευση* 131: 41-56.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. (1999). *Πλαίσιο αξιολόγησης διδακτικών εγχειριδίων*. Αθήνα.
- Παπαρίζος, Χ. (2005). Η γλωσσική διδασκαλία στο δημοτικό. Νέα προγράμματα, νέα εγχειρίδια και ο ρόλος του σχολικού συμβούλου. Στο *Επιμόρφωση σχολικών συμβούλων και εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Προσχολικής Εκπαίδευσης στο ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ* (σσ. 27-38). Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- ΦΕΚ 303&304/τ.Β' (13-03-2003). Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών.
- Ξενόγλωσση - Μεταφράσεις**
- Lyons, J. (2002). *Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία*, μτφρ. Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ζωή Γαβριηλίδου & Αγγελική Ευθυμίου. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Mackridge, P. (1987). *Η Νεοελληνική Γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Bachman, F.L. & Palmer, S.A. (1996). *Language testing in practice*. Oxford: Oxford University Press. □

27 Χρόνια
Σύγχρονη Εκπαίδευση
Το έγκυρο επιστημονικό περιοδικό

Γραφτείτε συνδρομητές:

Εκπ-κών 4 τευχών (ετήσια) 30,00 €

Σχολείων 4 τευχών (ετήσια) 42,00 €

Δηλ. αν γίνετε συνδρομητής για 4 τεύχη θα δώσετε μόνο 30,00 € ενώ μεμονωμένα τα 4 τεύχη θα σας κοστίσουν **74,88 €**.

Κάθε νέος συνδρομητής, μαζί με τα τεύχη της συνδρομής του, θα λάβει δωρεάν και δύο τεύχη - που θα επιλέξει ο ίδιος - από τα νο. 17 - 115 της Σ.Ε. (Για το λόγο αυτό, στην επιταγή που θα στείλετε, σημειώστε ποια τεύχη θέλετε να σας σταλούν δωρεάν και συμπληρώστε στο ποσό της συνδρομής **5 € ακόμη για ταχυδρομικά**. Δηλ. **συνολικά 35,00 € ή 47,00 €**) [περισσότερες πληροφορίες βλ. σελ. 1 και 4]

Περιοδικό ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Τ. Θ. 250 85 - 100 26 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 210 - 88.23.762 / Fax: 210 - 88.27.825